

DESEEDUCACIÓ: IMPULSANT LA DESERTIFICACIÓ SOCIAL (versió Matas 2.0)

Joan Buades,

professor a l'IES Sant Agustí des Vedrà (Sant Josep, Eivissa)

Per entendre què ha passat amb l'educació a les Balears en aquesta legislatura, una bona metàfora és la de la desertificació. En ecologia, aquest fenomen és descrit com el resultat de decisions humanes i no pas de l'atzar natural i es tradueix en l'avanç vertiginós de l'erosió i l'ermàs allà on abans hi havia camps i sòls aptes per a l'alimentació i la vida. Si sabem mirar bé, en realitat, el període 2003-2007 no ha suposat més que una acceleració sense precedents del procés de desertificació educativa de la societat de les Balears, impulsada de manera conscient i amb palanca d'excavadora pel govern Matas, ajudada pel memfotisme tradicional i interessat del Govern central, amb el vist-i-plau entusiasta dels que manen de veritat.

UNA ESCOLARITZACIÓ LOW COST

Òbviament, les darreres setmanes abans d'anar a votar el Govern regional ens allixonarà sobre els avenços en nombre d'alumnes escolaritzats, en centres i unitats creades o renovades, en l'augment de les plantilles professionals, en l'increment de la despesa pública... L'essencial a retenir és que els "èxits" se situen en el plànol quantitatiu, sobre aspectes acotats per ser publicitats sense pudor i aliens a tota reflexió sobre la realitat i la qualitat educatives.

Toquem de peus a terra, però. Recorrem a un balanç anual de reconegut prestigi i controlat per una entitat financera fora de tota pretensió *radical*: els informes econòmics i socials de les Illes Balears de Sa Nostra¹, capítol específic d'educació, per als anys 2003 i 2006 (l'últim publicat). El que hi podem llegir posa els pèls de punta:

- Mentre els estats de l'OCDE destinaven una mitjana del 5,6% del PIB a educació i Espanya el 4,3%, **Balears es conformava amb el 2,8%**. Gràcies a aquest estalvi, les Illes som la comunitat autònoma amb menys inversió en educació d'Espanya (Extremadura hi destina el 8,1%, la que més, i Canàries el 6,7%).

- Quant a la **taxa d'escolarització no universitària**, és la meitat de l'espanyola en Infantil de zero a dos anys (7,4% davant el ja per si mateix baixíssim 14,8%), a Primària som l'única regió que no assoleix el 100% (és a dir, que hi ha nens i nenes sense plaça escolar!) i el Batxillerat i Formació Professional a penes és cursat pel 78,3% de l'alumnat que ha acabat satisfactòriament la Secundària (19,7 punts per *davall* de la mitjana estatal).
- Pel que fa a la **matrícula universitària**, va minvar per sobre de la mitjana espanyola (-2,2% davant el -1,8% estatal mitjà), tot i que el creixement demogràfic bat rècords històrics. Així, amb una taxa de 14,3 universitaris/es per cada 1.000 habitants de dret som també la més pobra en estudiants superiors: estem a menys de la meitat dels que hauríem de tenir segons la mitjana espanyola (29,5‰). Traduït: **ens estalviem uns 14.000 universitaris/any**. Per més inri, la UIB perd quota de mercat davant la UNED i la UOC, universitats no presencials...
- Mentrestant, **46 de cada 100 alumnes de Secundària** (l'únic tram on tothom té plaça escolar) **no es treien el GES**, superant així en un 16% la mitjana espanyola i més que triplicant la mitjana de la UE-25.

Els incauts creuran que això és nou, però, en realitat, no són més que **l'acceleració radical d'una tendència històrica, que és resseguible almenys des de meitat dels 70**. Des del darrer Franquisme fins avui, les Balears han sofert unes vacances inversores permanents en matèria educativa i s'han situat sempre -al marge de si governava Suárez, González, Aznar o Zapatero- a la cua de la inversió relativa respecte al total espanyol. Les ràtios (excepte, és clar, en l'antiga Secundària no obligatòria entre 14 i 16 anys així com el Batxillerat, perquè l'abandonament primerenc massiu en reduïa els clients) eren les més altes d'Espanya ja el 1997/1998. Joan Rosselló, en un estudi molt poc

¹ La col·lecció (des del 2001) és consultable en línia a <http://www.cre.uib.es>.

conegut però imprescindible², afirmava el 1999 que "les Balears té una de les taxes brutes d'escolaritat més baixes pel que fa a l'educació infantil i l'ensenyament secundari", només superior aleshores (avui ja no) a Castella-La Manxa.

"...l'educació de les Balears ha caigut així en barrina i tots els indicadors rellevants mostren un perfil merament vegetatiu."

Però no només tenim el pitjor sistema educatiu d'Espanya des de fa dècades, sinó que durant els darrers anys (l'etapa Antich i la segona legislatura Matas) està havent de fer front a un repte colossal: la població de dret (la de fet és netament superior) ha crescut uns 200.000 habitants a penes en sis anys (1999-2005), un 20% mínim a nivell relatiu. Així, el 15,9% de la població empadronada era administrativament estrangera (la taxa més elevada d'Espanya, la qual presentava una mitjana del 8,5%) en tancar el 2005. La seva presència en l'educació obligatòria (12,8%) se situava molt per sobre de la mitjana estatal (7,6%). Clar que si ens fixéssim en els orígens culturals de la població (com fan en altres estats europeus), el nivell de diversitat seria molt més elevat que el que reflecteixen els papers administratius. Tenint en compte el caràcter majoritàriament jove d'aquesta allau migratòria, el pes que adquirirà aviat en la composició de l'alumnat no universitari farà empal·lidir l'actual, com saben els i les mestres d'Infantil i primers cursos de Primària. Malgrat això, brillen per la seva absència els esforços per promoure de forma general, reglada i innovadora, l'acolliment i la interculturalitat des de les escoles. Mancada de cap interès i prioritat, abandonada al voluntarisme d'un professorat en general poc preparat i ja prou satisfet amb poder tenir feina, l'educació de les Balears ha caigut així en barrina i tots els indicadors rellevants mostren un perfil merament vegetatiu.

UNA SOCIETAT LOW COST

En aquest marc incomparable, l'acció del Govern conservador ha estat contundent: intentar pal·liar

amb el mínim d'euros possibles la massificació, desviar diners de l'ensenyament públic per subvencionar cada cop més trams d'una oferta privada (ara ha anunciat la del Batxillerat) basada no en l'excel·lència i la innovació, sinó en el seu caràcter classista i bloquejar una formació permanent de qualitat per al professorat, necessitat com mai de reciclar-se i d'obtenir recursos per ensenyar en un context d'extrema diversitat i una cohesió social minvant.

La coherència és impecable. El "camí de Progrés" anunciat per Gabriel Cañellas a finals dels 80 va confirmant-se i l'extraordinària tolerància i respecte pel diner fàcil i opac (els radicals li diuen "economia criminal") fa de les Balears, molt per sobre de la seva grandària territorial i malgrat el seu caràcter insular, el destí manifest d'asfaltadores i grues. Com que diner no n'hi ha per a tots i hom corre el risc que capaci per exercir la "funesta mania de pensar", l'educació és sacrificada en benefici de noves infraestructures de creixement com les autopistes. Només en una quinzena de quilòmetres, per exemple a Eivissa, Matas hi ha abocat 500 milions d'euros, l'equivalent a uns 100 instituts o centres escolars. Com

² Joan Rosselló, "El capital humà i social a les Illes Balears", pp. 7-48, dins "Revista econòmica", Monogràfic de les Illes Balears, núm. 117, octubre de 1999, editada pels Serveis d'Estudis Econòmics de Banca Catalana.

a al·licient afegit, atreu un nivell de mà d'obra barata impensable fa pocs anys, desconixedor de la cultura i llengua tradicionals a les Balears. És a dir, fantàstic: al boom constructor i especulatiu se li ajunta una bomba social de rellotgeria i, de pas, es posen en perill els petitíssims avenços per a l'ús comunitari del català experimentats des de la restauració de la democràcia el 1978.

"Necessiten consumidors autistes i sense altra ètica que el profit immediat i no pas ciutadans i ciutadanes conscients dels seus drets i deures."

Quin és l'horitzó per al 2007-2011? Aprofundir en la societat low cost, no ho dubtin. D'acord amb les tècniques d'èxit empresarial a l'ús, es tracta de racionalitzar (reduir) costos, externalitzar serveis (la privada pot gaudir, com a la sanitat, de la consideració de segon servei "públic" en termes d'igualtat amb la depauperada escola pública, i, en altre sentit, la formació permanent del professorat passa a ser un problema o "neura" personal de cada docent, que

s'haurà de buscar la vida ja que l'Administració no té per què subvencionar-li els "capricis" pedagògics), apostar pel màrqueting i les noves tecnologies (en forma d'experiències pilot, que si no, el cost és prohibitiu) de cara a la bona imatge davant la societat i, si convé, incrementar les hores de permanència i els deures de control i vigilància del professorat respecte d'un alumnat cada cop més asocial. Segur que moltes "famílies" ho premiaran amb vots disciplinats.

La idea de fons és diàfana: en realitat, lluny del plany retòric pel "fracàs escolar", als ulls dels nostres governants l'educació aconsegueix bastant bé una funció auxiliar (entretenir una massa juvenil i infantil a un preu raonable sense despertar grans inquietuds culturals ni expectatives professionals) al programa revolucionari en marxa: la transformació més radical mai no operada en la pell i el cor de les Balears. Necessiten consumidors autistes i sense altra ètica que el profit immediat i no pas ciutadans i ciutadanes conscients dels seus drets i deures. S'alimenten de la fragmentació social i l'erosió de la cohesió comunitària, de la desertificació social. De fet, per a molt d'ells, sempre queda el recurs d'anar-se'n a fora a fer carrera política i/o empresarial. El provincianisme i la globalització liberal són el seu còctel preferit.

Hi ha alternativa a la vista? Per distingir-se del projecte Matas v. 3.0, la resta de les marques polítiques haurien de demostrar capacitat de generar debat ciutadà sobre el procés de deseducació a les Balears i aportar-hi propostes imaginatives. Per posar un exemple: podríem deixar de parlar de convenis de carreteres amb Madrid d'un o altre signe i començar a exigir convenis d'educació i cultura al govern central? Vull recordar que les carreteres fa anys que estan transferides a les Balears, mentre que el sistema educatiu està merament descentralitzat i l'estat central és responsable de més del 50% del currículum, la seva ordenació bàsica, la igualtat d'oportunitats i la no discriminació entre comunitats. No seria hora que algú posés fil a l'agulla abans que un dia ens despertem convertits als ulls dels altres en un insecte repugnant per la seva estranyesa, com li va passar a Gregor Samsa en la punyent rondalla kafkiana? □

2 d'abril de 2007